

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

oktobar 2023. godine

Bilten broj 10/2023

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	6
Upitna posvećenost Vlade ispunjavanju preporuka ODIHR-a u vezi sa izborima.....	6
Fiskalni savet upozorava na zaobilaženje standardnih procedura za infrastrukturne projekte.....	8
Saopštenja.....	10
Projekat EXPO 2027 bez javnih nabavki.....	10
Amandman na Zakon o elektronskim medijima ne rešava problem „funkcionerske kampanje“	11
Uvod u lokalne izbore počeo prekršajima	12
Inicijative i analize	14
Amandmanom sprečiti da se nabavke za EXPO 2027 sprovede bez primene Zakona o javnim nabavkama	14
Konferencije	16
Novi Pazar, Sombor i Veliko Gradište su najtransparentnije lokalne samouprave u 2023. godini.....	16
Mediji	18
Šta se može očekivati od Vučića u kampanji, sada kada više nije na čelu SNS.....	18

Aktivnosti

Transparentnost Srbija je 13. oktobra zvanično predstavila istraživanje o transparentnosti lokalne samouprave LTI 2023 i uručila priznanja najtransparentnijim opštinama i gradovima. Detaljnije u poglavlju „Konferencije“.

Prvi smo upozorili, 8. oktobra, da je tekstom posebnog zakona o EXPO 2027, koji je dostavljen parlamentu na razmatranje, predviđeno izuzimanje od primene Zakona o javnim nabavkama. Usledio je niz reakcija, među kojima i ona Evropske komisije. Vlada je, međutim, na kraju samo izmenila odredbu utoliko da će ona, umesto preduzeća koje će sprovođiti projekat, propisati pravila za sprovođenje nabavki, ali se zakon i dalje ne primenjuje. TS je poslala predlog amandmana svim poslaničkim grupama. Kako bi se sprečila moguća šteta po javne resurse. Detaljnije u poglavljima „Saopštenja“ i „Inicijative i analize“.

Nemanja Nenadić, programski direktor TS se sastao 16. oktobra sa predstavnicima ODIHR koji su procenjivali potrebu za organizovanjem posmatračke misije za predstojeće parlamentarne izbore. Ulvi Akhundlu i Kseniya Dashutsina, stručnjaci ODIHR su pokazali interesovanje za stanje u svim oblastima gde je ODIHR već ranije davao preporuke Srbiji. Nenadić je predstavnike ove najvažnije organizacije za posmatranje izbora upoznao sa time da je radna grupa Vlade Srbije za saradnju sa ODIHR potpuno netransparentna i pozvao ODIHR da utiče na to da ona počne da objavljuje informacije o svom radu.

Dalje, Nenadić je predstavio prioritete u oblasti finansiranja kampanje, gde je propušteno da se kroz izmene zakona unapredi pravni okvir pred predstojeće izbore, ali da još uvek postoji šansa da se to učini pre lokalnih izbora naredne godine. Pored toga, on je ukazao na nekoliko spornih praksi iz perioda pre izbora – nerešeno pitanje finansiranja masovnog mitinga SNS iz maja 2023, finansiranja partije kroz aktivnosti zaposlenih javnih službenika za potrebe partije na društvenim mrežama, poklone koje funkcioneri i članovi vladajuće stranke daju građanima „iz ličnih sredstava“ i skriveno finansiranje od strane „trećih lica“.

U vezi sa preporukom ODIHR koja se odnosi na medijske zakone, Nenadić je upozorio da predviđene promene neće ni na koji način sprečiti vođenje prekomerne funkcionerske kampanje, i da je jedini ispravan način da se pitanja u vezi sa aktivnostima javnih funkcionera uredi izmena člana 50. Zakona o sprečavanju korupcije.

Na sastanku radne grupe NKEU za Poglavlje 23 sa Ministarstvom pravde i predstavnicima drugih organa 26. oktobra govorilo se o Prelaznim merilima za ovog poglavlje. Ministarstvo pravde je predstavilo nekoliko predloga za izmenu načina praćenja u kojoj meri su merila, koja je postavila EU ispunjena. Nemanja Nenadić je ukazao na to da je glavni problem sa prelaznim merilima to što ni ona sama nisu dovoljno adekvatna da pokažu da li je ostvaren suštinski napredak u borbi protiv korupcije.

Primeru radi, neka od merila su uglavnom ispunjena, poput izmena Zakona o sprečavanju korupcije i Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, ali su brojni problemi ostali, jer te izmene nisu obuhvatile sve što je bilo potrebno. Kada je reč o samim indikatorima uspešnosti, pored izveštaja koji se sada koriste (npr. izveštaji Evropske komisije, ocene GRECO), trebalo bi koristiti i egzaktnije pokazatelje, budući da ovi izveštaji ne pokrivaju sva bitna pitanja. Na primer, iako se u jednom od merila pominju „kapaciteti Agencije za sprečavanje korupcije“, trebalo bi utvrditi da li su oni dovoljni za obavljanje svih njenih nadležnosti, što se ne vidi ni iz jednog od predloženih izvora.

Programski direktor Transparentnosti Srbija, Nemanja Nenadić, uzeo je reč u okviru javnog slušanja na temu: "Predstavljanje Predloga zakona o budžetu Republike Srbije za 2024. godinu i Predloga zakona o završnom računu budžeta Republike Srbije za 2022. godinu", u organizaciji Odbora za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava u Narodnoj skupštini Republike Srbije, 20. oktobra. Nenadić je uputio nekoliko pitanja predstavnicima državnih organa i izvršne vlasti u pogledu kriterijuma za raspodelu sredstava iz budžetske rezerve lokalnim samoupravama, sprovođenja kapitalnih investicija po posebnim zakonima i izuzimanja javnosti iz praćenja i odlučivanja o infrastrukturnim projektima i ukazao na pojedine nelogičnosti planiranja ciljeva u okviru programskog dela budžeta.

Predstavnica Transparentnosti Srbija, Miša Bojović, prisustvovala je sednicama Odbora za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja sredstava van sedišta Skupštine, održanih u Donjem Milanovcu 6. oktobra i u Zaječaru 18. oktobra. Na sednicama Odbora su predstavljeni izveštaji Državne revizorske institucije revidiranih subjekata opštine Majdanpek i Zaječar. Nakon održane sednice Odbora u Donjem Milanovcu, Pododbor za razmatranje izveštaja o obavljenim revizijama DRI razmatrao je sektorske izveštaje DRI.

Nemanja Nenadić i Miloš Đorđević su 25. oktobra prisustvovali sastanku predstavnika civilnog društva i evaluatora usklađenosti okvira za borbu protiv korupcije sa Konvencijom UN protiv korupcije iz Holandije i Letonije. Predstavnicima TS su na sastanku predstavili nalaze iz paralelnog izveštaja koji je izradila TS, a koji se odnose upravo na drugi ciklus revizije implementacije Konvencije UN protiv korupcije.

U organizaciji Centra za evropske politike 27. oktobra održana je panel diskusija „Transparentnost i inkluzivnost kreiranja politika i propisa – portal eKonsultacije: novi instrument, neiskorišćene prilike“, kao i sastanak WeBER 3.0 Nacionalne radne grupe za praćenje reforme javne uprave u Srbiji. Događaj je otvorila programska direktorka CEP-a, Milena Mihajlović a Milica Divljak je predstavila nalaze i preporuke istraživanja o korišćenju portala eKonsultacije, nakon čega je panel diskutovao na temu transparentnosti i inkluzivnosti kreiranja propisa i dokumenata javnih politika u širem smislu.

U panelu su učestvovali Žarko Stepanović, v.d. pomoćnika ministra za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ninoslav Kekić, pomoćnik direktora, Republički sekretarijat za javne politike, Nemanja Nenadić, programski direktor, Transparentnost Srbija, Marija Ušumović Davčik, načelnica Gradske uprave Subotice i Vladimir Mihajlović, istraživač u CEP-u. Panel je moderirala novinarka Suzana Trninić.

Nenadić je rekao kako Portal ima mnogo potencijala, uključujući i mogućnost komentaranja. „Komentari mogu biti korisni drugima koji žele da se upoznaju sa materijom, ali i iz praktičnih razloga, da se ne bi ponavljali komentari. Drugi i bitniji razlog je da korisnici reaguju na nešto sa čime se ne slažu, jer bez toga možemo dobiti kao krajnji rezultat propis koji je pogoršan u odnosu na prvobitnu verziju“, ukazao je on.

„Građani ne koriste dovoljno prilike da utiču na sadržinu akata i dokumenata javnih politika, uglavnom jer nemaju poverenja da će njihovi predlozi biti razmotreni. Sa druge strane, to neučesće smanjuje entuzijazam predstavnika uprave da sprovedu konsultativne procese, jer nema učesnika. Mislim da nećemo imati dobro rešenje sve dok zakonske obaveze funkcionišu na bazi dobrovoljnosti. Sve dok ne budemo imali organ koji bi zaista mogao obezbediti da se sva pravila realizuju u praksi, mi nećemo imati rešenje za ovaj začarani krug“, rekao je Nenadić.

Predstavnica Transparentnosti Srbija, Miša Bojović, predstavila je 31. oktobra rezultate istraživanja "Integrity Watch in the Western Balkans and Turkey: civil society combating corruption with political integrity data" i govorila o upotrebi otvorenih podataka u Srbiji, u okviru panela "Korišćenje otvorenih podataka i uloga civilnog društva u prevenciji korupcije u Jugoistočnoj Evropi" kao deo regionalne konferencije o borbi protiv korupcije, pranja novca i povraćaja sredstava u Jugoistočnoj Evropi, održanoj u Skoplju, u organizaciji OSCE.

Predstavnici TS, Miloš Đorđević i Nemanja Nenadić su prisustvovali radionici koja je sprovedena u okviru USAID-ovog projekta "Bolje javne nabavke" koji sprovodi Deloitte, a koja je bila namenjena predstavnicima lokalnih samouprava. Radionica je održana 17. oktobra u Beogradu, a na radionici su predstavili nalaze istraživanja o javnim nabavkama u lokalnim samoupravama - LPPI 2023.

Predstavnici TS Zlata Đorđević, Nemanja Nenadić i Milos Đorđević boravili su od 9. do 12. oktobra u Briselu i Pragu, zajedno sa kolegama iz Transparency International Republike Češke. Poseta je realizovana u okviru zajedničkog projekata tokom kojeg smo sprovedli monitoring transparentnosti finansiranja izborne kampanje 2022. godine. Predstavnici TS razgovarali su u Briselu sa šefom odeljenja za Srbiju u DG NEAR Majklom Milerom, kao i sa poslanicima Evropskog parlamenta Vladimirom Bilčikom, Matjazom Nemecom, Francom Bogovićem i sa političkim savetnikom poslanice Viole von Kramon Đorđem Bojovićem. Takođe, predstavnici TS sastali su se sa predstavnikom DG EXPO Andre De Munterom.

Tokom posete Pragu, predstavnici TS razgovarali su sa kolegama iz Transparency International Republike Češke o nastavku saradnje na novim projektima.

Zlata Đorđević učestvovala je, od 15. do 18. oktobra u Petrovcu na moru na Regionalnom sastanku predstavnika Transparency Internationala iz Evrope i Centralne Azije, kome su pristupovali predstavnici 36 zemalja. Na sastanku su razmenjena znanja i iskustva ogranaka TI, a razgovaralo se i o regionalnim prioritetima za zajedničke projekte u budućnosti.

Na okruglom stolu na temu "Zaštita finansijskih interesa Evropske unije u Republici Srbiji" koji je održan 24. oktobra u okviru projekta "Reforma javnih finansija - Agenda 2030", u saradnji Ministarstva finansija i Nemačke razvojne saradnje koju sprovodi GIZ, učestvovao je Robert Sepi, pravni savetnik Transparentnost Srbija. Tom prilikom učesnicima skupa predstavljene su slabosti pravnog okvira i prakse sprovođenja javnih nabavki, kao i najčešće nepravilnosti uočene tokom monitoringa koji sprovodi Transparentnost Srbija. Predstavnik Transparentnost Srbija je tokom diskusije predstavio predloge za unapređenje pravnog okvira i dosadašnje prakse dodele ugovora na osnovu javnih nabavki.

Transparentnost Srbija je zajedno sa Bečejskim udruženjem mladih organizovala radionicu "na daljinu" putem Zoom platforme 3. i 4. oktobra. Učesnici radionice bili su predstavnici organizacija civilnog društva, tema radionice najčešće nepravilnosti u postupcima javnih nabavki, a prikazana su i iskustva lokalnih organizacija u praćenju postupaka javnih nabavki.

Predstavnici TS, Miloš Đorđević i Nemanja Nenadić su održali trening za novinare na temu istraživanja i izveštavanja u javnim nabavkama 30. i 31. oktobra u Beogradu. Na treningu je predstavljen rad ključnih institucija u sistemu javnih nabavki, kako novinari mogu da iskoriste njihove nalaze i kako da pretražuju Portal javnih nabavki.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom oktobra. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U oktobru smo imali 277 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS, u segmentu „Inicijative i analize“, postavili smo nekoliko novih [analiza](#), kao i predloga za poboljšanje propisa, zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, odgovora na zahteve ili na žalbe i tužbe podnete zbog neodgovaranja. Među njima su i [predlog amandmana](#) na Poseban zakon o EXPO 2027, kao i [odgovor](#) Agencije za sprečavanje korupcije na zahtev da dostavi informacije o dostavljenim obaveštenjima o prestanku mandata funkcionera. Sudeći po odgovoru i pretrazi podataka na koje se u ugovoru ukazuje, Agenciji nije dostavljeno nijedno obaveštenja o prestanku mandata gradonačelnika i predsednika opština koji su, prema sopstvenim izjavama ili navodima medija, podneli ostavke krajem septembra. U tom slučaju moguće je da je prekršeno više zakonskih odredbi.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Upitna posvećenost Vlade ispunjavanju preporuka ODIHR-a u vezi sa izborima

11. oktobra 2023.

Koliko je Vlada Srbije posvećena ispunjavanju preporuka OEBS-ove Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), možda najbolje pokazuje činjenica da ni jedna informacija o saradnji sa ODIHR nije objavljena 2 i po godine, a da su u međuvremenu održani parlamentarni i predsednički izbori i najavljeni novi.

Devetog oktobra 2023. objavljena je [vest^{\[1\]}](#) da je predsednica Vlade Ana Brnabić „uputila pismo direktoru ODIHR Mateu Mekačiju, sa zahtevom da razmotri slanje Misije za procenu potreba, kao i da odredi tim eksperata koji bi radio sa vladinim i svim drugim relevantnim akterima na proceni predizbornog okruženja i samih priprema za izbore.“

Ona je u pismu „istakla da je dosadašnju saradnju između Republike Srbije i ODIHR-a karakterisala snažna posvećenost demokratskim vrednostima, transparentnosti i vladavini prava“ i dodala „da je Srbija kroz tu saradnju pokazala svoju posvećenost implementaciji ODIHR preporuka, poboljšanju zakonodavnog okvira i unapređenju celokupnog izbornog okruženja.“

Tvrdnje o tome da je Vlada posvećena primeni ODIHR-ovih preporuka, lako je proveriti u praksi poređenjem onog što (ni)je urađeno sa samim preporukama ODIHR nakon izbora 2022. godine.

Za početak nije ispunjena najvažnija opšta preporuka - da bi zakone trebalo unaprediti znatno pre sledećih izbora, i to „u postupku konsultacija koji će biti otvoren i transparentan“.

U praksi, kada je reč o zakonu koji je trebalo najviše menjati – o finansiranju političkih aktivnosti – rad na izmenama nije ni započet.

Ne zna se da li je tvrdnja Ane Brnabić o tome da je Srbija ispunila 79% preporuka ODIHR ičim argumentovana, pa čak ni na šta se tačno odnosi, jer je preneti samo njena izjava a nije objavljen izveštaj o ispunjavanju preporuka, ako uopšte postoji.

Završni izveštaj OEBS-ove Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava iz avgusta 2022. godine o aprilskim izborima održanim te godine sadrži 9 prioritarnih i 17 ostalih preporuka koje Srbija treba da ispuni kako bi sledeći izbori bili održani pod uslovima koji odgovaraju demokratskim standardima.

ODIHR je u okviru osnovnih ocena o izborima ocenio da su i pored poštovanja osnovnih prava, „kombinovani uticaj neuravnoteženog pristupa medijima, pritisaka na zaposlene u javnom sektoru da podrže vladajuće partije, značajne razlike u resursima za finansiranje kampanje i zloupotreba administrativnih resursa doveli do nejednakosti među takmacima na izborima“ 2022. godine.

Između ostalog, ukazali su na predstavljanje brojnih infrastrukturnih projekata u kampanji od strane predsednika države i predstavnika vlade, kao na aktivnost koja je učinila uslove za nadmetanje na izborima neravnopravnim, „zamagljujući razliku između državnog i partijskog“. To je dalje dovelo do toga da se „postignuća vlade“ pripisuju „vladajućim političkim strankama“.

Prema ocenama ODIHR-a, javni TV servisi su pokrili aktivnosti učesnika u kampanji, ali su „naširoko nekritički izveštavali o aktivnostima javnih funkcionera, koji su ujedno bili kandidati na izborima“, dok su privatne stanice sa nacionalnim pokrivanjem „predstavile kampanju bez sadržajnog uređivanja i fokusirali svoje vesti na javne funkcionere“.

ODIHR je imao i niz preporuka u vezi sa finansiranjem političkih aktivnosti, podsećajući, pored ostalog, da nije primenjena njihova ranija preporuka da se uvede ograničenje maksimalnih troškova kampanje po jednoj izbornoj listi/kandidatu.

Transparentnost Srbija je inače predlagala da ograničenje troškova, po uzoru na zemlje u okruženju bude 300 miliona dinara za parlamentarne i 200 miliona dinara za predsedničke izbore, ali je ovaj predlog odbijen bez obrazloženja.

ODIHR je u svojim primedbama dotakao i jednu od najbolnijih i najnelogičnijih tačaka sistema finansiranja kampanje – sistem raspodele budžetskog novca, po kome se sredstva za finansiranje kampanje iz budžeta uplaćuju tek neposredno pred izbore, što onemogućava učesnike izbora da ih efektivno koriste.

U preporukama se kaže da se „mora postaviti jasna zakonska granica između obavljanja javne funkcije i aktivnosti u izbornoj kampanji, i preduzeti mere za sprečavanje zloupotrebe položaja i javnih resursa. Nadležni organi treba da rade na sprečavanju kršenja ovih pravila i da izriču kazne koje će odvratiti od takvog ponašanja.

Moraju se uspostaviti i primeniti delotvorni pravni i institucionalni mehanizmi nadzora za sprečavanje pritisaka na birače, uključujući zaposlene u javnim institucijama i preduzećima“. Bilo je preporučeno da se aktuelna zabrana (pojedininim) medijima da prenose informacije o (pojedininim) aktivnostima (pojedininih) javnih funkcionera proširi na celu kampanju, a ne samo na poslednjih 10 dana pred izbore.

Iako, prema mišljenju TS ispunjenje ove preporuke problem ne bi bio rešen, jer se ekstenzivna „funkcionerska kampanja“ mora rešavati tako što bi bilo jasno propisano koje su to redovne aktivnosti javnih funkcionera i koje aktivnosti oni ne smeju da sprovedu tokom kampanje, Vlada čak ni ovo „krnje“ rešenje nije uvrstila u Nacrt zakona o elektronskim medijima koji je u septembru iznet na javnu raspravu.

Fiskalni savet upozorava na zaobilaženje standardnih procedura za infrastrukturne projekte

21. oktobra 2023.

Fiskalni savet je, u oceni predloga budžeta za 2024. godinu, ukazao je da se, uprkos ukidanju Zakona o linijskoj infrastrukturi, nastavlja sprovođenje infrastrukturnih projekata mimo standardnih procedura. Vrednost takvih projekata približava se iznosu od 10 milijardi evra.

Na ovaj problem već dugo ukazuje i Transparentnost Srbija. Na te projekte ne primenjuje se, pored nekih drugih propisa, Zakon o javnim nabavkama, pa se milijarde evra troše bez primene osnovnih antikorupcijskih mehanizama - netransparentno, bez konkurencije.

Fiskalni savet u oceni navodi da bi investicione projekte koji se sprovode mimo standardne procedure, trebalo napokon staviti pod kontrolu.

Srbija „na papiru“ ima veoma dobru i transparentnu proceduru za selekciju i upravljanje javnim investicijama. To podrazumeva izradu rigoroznih studija opravdanosti, pozitivnu ocenu Revizione komisije, odabir projekata zasnovan na objektivnim kriterijumima, i brojne druge, jasno definisane procese u svim fazama projekata (čak i nakon njihovog završetka).

Iako su ove procedure veoma razrađene i napredne, veliki deo javnih investicija u Srbiji zapravo se ne realizuje preko njih, ukazao je Fiskalni savet.

U oceni se podseća da je 2020. usvojen Zakon o posebnim postupcima za tzv. linijske projekte kojim je predviđeno da se projekti koji dobiju oznaku „posebnog značaja za Srbiju“ mogu sprovoditi po posebnim i skraćenim postupcima, čime se zaobilazi standardna regulativa. Trenutno se po posebnim procedurama realizuje veliki broj investicija: deonice na autoputu E-763 (Preljina-Požega, Požega-Boljare), Moravski koridor (deonica Pojate-Preljina), autoput Beograd-Sarajevo, Fruškogorski koridor (deonica Novi Sad-Ruma), put Ruma-Šabac-Loznica, autoput Niš-Merdare, put Valjevo-Iverak, pruga Beograd-Budimpešta, rekonstrukcija pruge Jajinci-Mala Krsna, rekonstrukcija pruge Niš-Dimitrovgrad i Niš-Brestovac i drugo.

Ukupna procenjena vrednost pobrojanih projekata iznosi čak 8,4 mlrd evra.

Nakon kritika Evropske komisije da Zakon o posebnim postupcima nije u skladu sa pravnim tekovinama EU, jer stavlja van snage nacionalnu regulativu o javnim nabavkama i pruža preveliku diskreciju u izboru strateškog partnera direktnom nagodbom – on je ukinut sredinom 2023. godine.

Međutim, odredbe ovog (ukinutog) Zakona nastaviće da se primenjuju na sve već započete projekte.

Poseban kuriozitet predstavlja to što se, i nakon ukidanja Zakona, broj projekata koji su izuzeti iz standardne investicione regulative još uvek povećava.

Tako će novi veliki projekat: Međunarodna izložba EKSP0 2027 sa Nacionalnim stadionom i pratećom infrastrukturom, da se sprovodi se po lex specialisu krojenom samo za njega. Taj Zakon Vlada sad predlaže Skupštini zajedno s budžetom za 2024. godinu, ukazao je Fiskalni savet.

Saopštenja

Projekat EXPO 2027 bez javnih nabavki

8. oktobra 2023.

Radovi za izgradnju izložbenog prostora za EXPO 2027, objekata za smeštaj učesnika i posetilaca, Nacionalnog stadiona i prateće infrastrukture, čija vrednost bi mogla da iznosi milijardu evra, biće ugovoreni bez primene Zakona o javnim nabavkama, što stvara veliki rizik da troškovi budu veći nego što bi bili u uslovima pune konkurencije, ocenjuje Transparentnost Srbija.

[Poseban zakon za EXPO 2027](#) (pun naziv: „Zakon o posebnim postupcima radi realizacije međunarodne specijalizovane izložbe EXPO Belgrade 2027“) , stavlja van snage Zakon o javnim nabavkama, ali i pojedine odredbe drugih propisa (o eksproprijaciji, planiranju i izgradnji). Taj „recept“ je već oprobao u nekoliko drugih slučajeva od kojih su najpoznatiji „Beograd na vodi“, „Moravski koridor“ i (nerealizovani) „Južni tok“. Usled isključenja primene Zakona o javnim nabavkama, u slučaju da za izbor izvođača radova budu postavljeni diskriminatorni uslovi, to neće biti moguće osporiti pred bilo kojim državnim organom.

Vlada Srbije je poseban zakon za ovaj projekat predložila zajedno sa budžetom za 2024. i brojnim drugim propisima, što bitno smanjuje šanse da se on adekvatno razmotri u parlamentu, dok Ministarstvo finansija nije organizovalo javnu raspravu o nacrtu, iako je ona bila obavezna na osnovu Zakona o državnoj upravi.

Predlogom zakona o EXPO 2027 predviđa se formiranje nekoliko preduzeća u državnom vlasništvu, koja će imati svojstvo investitora. U članu 14. se kaže da ta privredna društva „neće primenjivati odredbe zakona kojim se uređuju javne nabavke“, te da će sama urediti pravila za svoje postupke nabavki i „obavezu obezbeđivanja transparentnosti postupka“. Pošto posebnim zakonom nisu propisani nikakvi dodatni uslovi, nema nikakve prepreke da buduća pravila o nabavkama tih državnih preduzeća budu daleko ispod standarda iz Zakona o javnim nabavkama a da se „transparentnost“ svede na puko obaveštavanje javnosti o tome koliko je potrošeno.

Posebno napominjemo da Vlada Srbije nije ni pokušala da opravda ukidanje javnih nabavki za ovaj vredan projekat u obrazloženju predloga zakona. Čak ni hitnost realizacije, koja se navodi kao razlog za odstupanje od drugih propisa, svakako ne bi bila valjan razlog, jer sam Zakon o javnim nabavkama omogućava skraćanje rokova kada je to opravdano.

Vlada Srbije je predložila ovaj zakon samo pet meseci pošto je, nakon tri godine kritika domaće javnosti i Evropske komisije, ukinut Zakon o linijskoj infrastrukturi, koji je na sličan način urušavao sistem javnih nabavki. Transparentnost Srbija je [tada istakla](#) da je Vlada ukidanje Zakona o linijskoj infrastrukturi obrazložila samo zahtevima EU, a ne i sopstvenom spoznajom da je pogrešno urušavati antikorupcijska pravila. Sada se u punoj meri pokazuje ne samo da takva spoznaja ne postoji, već da su vlasti u Srbiji odlučne da nastave da najvrednije infrastrukturne radove dogovaraju direktnom pogodbom ili po nekim ad hoc pravilima koja se lako mogu skrojiti za željene partnere.

Da paradoks bude veći, verovatno će na istoj sednici Skupštine biti razmatran i [predlog izmena i dopuna Zakona o javnim nabavkama](#). Brojni predlozi civilnog društva su poboljšanje tog zakona [odbijeni su](#) samo zato što su odredbe Zakona o javnim nabavkama „već usklađene sa Direktivama EU“. S druge strane, obrazloženje posebnog zakona za EXPO sadrži očigledno lažnu tvrdnju – da „ne postoje odgovarajući propisi EU sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost“.

Predlogom budžeta Srbije za 2024 na razdelu Ministarstva finansija je u naredne tri godine planirano 67,8 milijardi dinara za EXPO 2027, kao i 49 milijardi dinara za izgradnju Nacionalnog fudbalskog stadiona, što u zbiru iznosi oko milijardu evra. Može se pretpostaviti da će najveći deo ovog novca bitu utrošen upravo za izvođenje radova, imajući u vidu da je investitor oslobođen dužnosti da plaća naknadu za uređivanje građevinskog zemljišta.

Amandman na Zakon o elektronskim medijima ne rešava problem „funkcionerske kampanje“

26. oktobra 2023.

Odredba danas izglasanog Zakona o elektronskim medijima, ni sa amandmanom koji je usvojen na skupštinskom Odboru za informisanje, navodno radi ispunjenja preporuke ODIHR, ne rešava probleme koji se odnose na promotivne aktivnosti javnih funkcionera i ne predstavlja ispunjenje ODIHR preporuke. Tim amandmanom se, takođe, ne zabranjuje funkcionerska kampanja, kako su tvrdili pojedini poslanici na sednici odbora.

Kao što je TS isticala i pred prethodne izbore, ni jedna odredba medijskih zakona ne može da reši problem funkcionerske kampanje, već se to mora učiniti u Zakonu o sprečavanju korupcije i drugim propisima koji uređuju poslove javnih funkcionera. Navodna zabrana u Zakonu o elektronskim medijima je višestruko manjkava: odnosi se samo na samo neke aktivnosti, samo nekih javnih funkcionera, koje se promovišu kroz samo jednu vrstu medija i to samo u delu izborne kampanje.

Tako, ova odredba zabranjuje TV i radio stanicama da izveštavaju sa pojedinih skupova, ali takva zabrana ne postoji za onlajn medije i novine. Zabranjeno je izveštavanje sa svečanog otvaranja infrastrukturnih objekata, ali ne i o obilasku radova ili objekata koji su u funkciji. Zabrana će se odnositi na period od 30 dana pre izbora, dok izborna kampanja traje između 45 i 60 dana. Najzad, ovo ograničenje se odnosi samo na kandidate za poslanike i odbornike. Usled toga, na očekivanim decembarskim izborima, „zabrana“ neće obuhvatati izveštavanje o aktivnostima predsednika Srbije, članova vlade i v.d. direktora javnih preduzeća koji neće biti kandidati za poslanike i odbornike, kao ni aktivnosti čelnika gradskih opština u Beogradu.

Jedna od preporuka ODIHR se zaista odnosi na proširenje „zabrane“ medijskog izveštavanja o aktivnostima funkcionera, ali se jasno navodi da to treba učiniti „za sve vreme trajanja kampanje“.

Mnogo veći problem je to što Vlada nije ništa učinila po preporukama koje su definisane kao prioritete. Među njima se nalazi „preispitivanje propisa u vezi sa zloupotrebom administrativnih resursa“ (broj 1) i preduzimanje mera za sprečavanje zloupotrebe službenog položaja i javnih resursa, gde se traži da zakon obezbedi jasno razdvajanje između zvaničnih funkcija i predizbornih aktivnosti nosilaca funkcije (broj 4).

Monitoring „funkcionerske kampanje“, koji TS sprovodi na svim izborima od 2012. pokazuje da javni funkcioneri tokom kampanje učestvuju u brojnim promotivnim aktivnostima, čija je jedina svrha omogućavanje da se pojave u izveštajima medija van izbornih blokova i na taj način promovišu političku opciju sa kojom ih birači identifikuju. Broj tih aktivnosti tokom kampanje višestruko je veći od broja sličnih aktivnosti u istom periodu prethodne neizborne godine, što potvrđuje da je reč o „događajima“ kreiranim isključivo za promotivne potrebe.

TS podseća da se nerešeni problemi, pored zloupotrebe javnih resursa i funkcionerske kampanje, odnose i na finansiranje kampanje. Iako je osnovna preporuka ODIHR bila da se sa postupkom reformi započne „mnogo pre sledećih izbora“, „u okviru inkluzivnog i transparentnog konsultativnog procesa“, Vlada nije preduzela ni jednu zakonodavnu aktivnost radi ispunjenja preporuka od jula 2022, do danas.

Uvod u lokalne izbore počeo prekršajima

30. oktobra 2023.

Informacije o tome da su čelnici oko 70 gradova i opština podneli ostavke, usled čega im je prestao mandat, ne mogu se pronaći na sajtu Agencije za sprečavanje korupcije. To znači da su skupštine ovih gradova i opština prekršile zakonsku obavezu. Još veći problem predstavlja činjenica da nije jasno definisano šta se smatra „tekućim i neodložnim poslovima“ koje mogu da obavljaju gradonačelnici u ostavci i privremeni organi koji će ih uskoro zameniti, što širom otvara prostor za vođenje funkcionerske kampanje.

Građani Srbije još uvek ne znaju pouzdano ni u kojim sve opštinama će biti održani privremeni lokalni izbori, nakon što su gradonačelnici i predsednici opština poslednjih dana septembra podneli ostavke, već se isključivo na osnovu medijskih navoda spekuliše da je reč o oko 70 JLS. Na osnovu Zakona o lokalnoj samoupravi i statuta, mandat gradonačelnika prestaje momentom podnošenja ostavke, ali nije propisana obaveza da se ta informacija objavi, već samo da predsednici lokalnih skupština o tome obavestavaju odbornike na prvoj narednoj sednici. U praksi, skupštinske sednice nakon toga uglavnom nisu ni zakazivane, već se čeka istek roka od 30 dana nakon kojeg je moguće raspisivanje privremenih izbora.

S druge strane, na osnovu Zakona o sprečavanju korupcije, nesumnjivo postoji obaveza da organ koji bira funkcionera (u ovom slučaju skupština grada ili opštine) u roku od 15 dana od prestanka mandata obavesti Agenciju za sprečavanje korupcije. Za propuštanje tog roka zaprećena je novčana kazna od 100 do 150 hiljada dinara za odgovorno lice.

Na osnovu odgovora koji je Transparentnost Srbija dobila od Agencije, dostavljeni podaci o prestanku funkcije su uneti, a uvidom u registar funkcionera smo utvrdili da na spisku funkcionera kojima je prestao mandat tokom septembra i oktobra nema ni jednog čelnika lokalne samouprave.

Gradonačelnici i predsednici opština koji su podneli ostavke, na osnovu zakona, nastavljaju da vrše svoje dužnosti do izbora novih, odnosno do imenovanja privremenog organa, ali to ne menja činjenicu da im je mandat prestao. Podnošenjem ostavke gradonačelnika, mandat po sili zakona prestaje i njihovim zamenicima kao i članovima gradskih i opštinskih veća. Oni su sada vršioci dužnosti koji smeju da obavljaju samo tekuće i neodložne poslove. Međutim, šta se smatra tekućim i neodložnim poslovima gradonačelnika u ostavci nije propisano, a isti problem se javlja i kod ovlašćenja privremenih organa. Stoga se može očekivati da će pod „tekuće i neodložne poslove“ biti podveden veliki broj promotivnih aktivnosti tokom predstojeće izborne kampanje, što će TS pratiti u okviru monitoringa funkcionerske kampanje.

Inicijative i analize

Amandmanom sprečiti da se nabavke za EXPO 2027 sprovede bez primene Zakona o javnim nabavkama

23. oktobra 2023.

Transparentnost Srbija uputila je poslaničkim grupama u Skupštini Srbije [predlog amandmana](#) kojim bi se otklonio jedan od velikih korupcijskih rizika iz Posebnog zakona o EXPO 2027, time što bi se posebna preduzeća koja će biti formirana radi realizacije projekta obavezala da primenjuju Zakon o javnim nabavkama.

Vlada je u međuvremenu i sama predložila jedan amandman, koji je postao sastavni deo Zakona, kojim se predviđa da umesto posebnih privrednih društava ona „bliže uređuje pravila postupka nabavki“ i „i obavezu obezbeđivanja transparentnosti postupka“. Ostala je, međutim, odredba kojom se stavlja van snage Zakon o javnim nabavkama.

Amandman TS predviđa da se stav o uređivanju postupaka briše, a da se propisuje da se „Posebno privredno društvo, kao i društvo posebne namene, smatra javnim naručiocem u smislu zakona kojim se uređuju javne nabavke“.

Umesto da se ceo član briše, ovakvom formulacijom bi se izbegla i mogućnost drugog korupcijskog rizika – da se štetnim tumačenjem norme ili promenama u strukturi vlasništva i upravljanja posebnim društvima dođe u situaciju da se ona ne smatraju više pravnim licima koja su dužna da primenjuju Zakon o javnim nabavkama.

U dopisu poslanicima, TS je ukazala na neustavnost predložene odredbe, nakon amandmanske intervencije Vlade. Naime, da bi Vlada mogla da „bliže uredi“ pravila postupka nabavki, uslov je da je taj postupak nekako, u opštim crtama, već uređen zakonom. Pošto je Predlogom zakona isključena primena Zakona o javnim nabavkama, ne postoje nikakva pravila koja bi Vlada mogla da razrađuje kroz podzakonski akt. Tako bi uredbom Vlada u stvari kreirala pravila za sprovođenje nabavki novoosnovanih preduzeća, a ne bi ih bliže uređivala.

Ukazano je i na to da bi, čak i ako se blagonaklono pretpostavi da će Vlada svojim aktom urediti nabavke posebnih preduzeća na najbolji mogući način, postojao neotklonjiv problem. Naime, ukoliko bi posebna preduzeća predvidela neopravdano diskriminatorne uslove i kriterijume u konkursnoj dokumentaciji za postupke nabavki, ili, ukoliko bi inače dobra procedura bila povređena na bilo koji način, ne bi postojala pravna mogućnost da se takve nabavke ospore ni pred jednim državnim organom koji je nadležan za postupanje u vezi sa javnim nabavkama.

U dopisu je TS ukazala i da Vlada Srbije nije ni pokušala da opravda ukidanje javnih nabavki radova za ovaj vredan projekat u obrazloženju Predloga zakona. Čak ni hitnost realizacije, koja se navodi kao razlog za odstupanje od primene pojedinih odredaba drugih propisa, ne bi bila valjan razlog, jer sam Zakon o javnim nabavkama omogućava skraćanje rokova i odstupanje od opštih pravila kada je to opravdano.

TS je poslanicima ukazala i da je prilikom predlaganja zakona prekršena obaveza dostavljanja nacрта Agenciji za sprečavanje korupcije, kako bi se utvrdili rizici od korupcije. Takođe, prekršena je obaveza uključivanja javnosti u pripremu propisa, odnosno javna rasprava nije sprovedena.

Pored amandmana, poslanicima je upućen i predlog da Narodna skupština zatraži od Vlade Srbije da dopuni obrazloženje Predloga zakona po svim tačkama gde je ono manjkavo, kako bi se moglo argumentovano raspravljati o tome da li je opravdano da se donosi poseban zakon za ovaj projekat, te da, ukoliko obrazloženje izostane ili ne bude potpuno, predlog zakona ne podrže.

Predloženo je i da Narodna skupština zatraži od Agencije za sprečavanje korupcije mišljenje o rizicima od korupcije u zakonu.

Takođe, TS je predložila poslanicima da Narodna skupština zatraži od Vlade informaciju o tome po kom pravnom osnovu i sa kakvim obrazloženjem je nadležni odbor Vlade zaključio da prilikom pripreme ovog zakona ne postoji obaveza organizovanja javne rasprave. Ukoliko takav zaključak nije donet, ili predlog nije bio obrazložen, ili obrazloženje ne sadrži uverljive argumente, predlažemo da Narodna skupština zatraži od Vlade da otkloni ove nedostatke, tako što će povući Predlog zakona iz procedure i organizovati javnu raspravu, navodi se u dopisu TS svim poslaničkim grupama.

[Ceo dopis](#) TS dostupan je na sajtu.

Konferencije

Novi Pazar, Sombor i Veliko Gradište su najtransparentnije lokalne samouprave u 2023. godini

13. oktobra 2023.

Novi Pazar, Sombor i Veliko Gradište su najtransparentnije lokalne samouprave u ovoj godini prema Indeksu lokalne transparentnosti (LTI) čije je rezultate danas objavila Transparentnost Srbija, uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Od 2015. godine Indeks meri i prati kretanje trendova transparentnost svih 145 lokalnih samouprava i 25 gradskih opština u Srbiji.

“Ove tri lokalne samouprave uložile su napor u unapređenje transparentnost svog rada... Ja se iskreno nadam da će i druge lokalne vlasti biti u mogućnosti da sprovedu promene i poboljšanja kako bi bolje služili svojim zajednicama – jer kao što znamo – mesta za napredovanje uvek ima,“ rekla je gđa Bruk Ajšam, direktorka misije USAID-a u Srbiji.

Kao i u 2022-oj godini, najbolje ukupne rezultate ostvarili su gradovi Novi Pazar i Sombor, sa

94, odnosno 84 poena. Na trećem mestu pridružila im se opština Veliko Gradište sa 82 poena. Jedan od trendova koji najviše zabrinjavaju odnosi se na smanjenje transparentnost u radu organa lokalne samouprave u najvećim gradovima u Srbiji (Beograd, Niš, Novi Sad) koji opslužuju najveći broj stanovnika i upravljaju najvećim lokalnim budžetima.

Rezultati od ove godine pokazuju unapređenje transparentnosti u gotovo dve trećine opština (65%) u poređenju sa prošlom godinom. Najznačajniji porast zabeležen je u kategorijama lokalnog budžeta i informatora o radu. S druge strane, trećina opština beleži niže rezultate nego prošle godine. Najveći pad zabeležen je u kategoriji javnih nabavki i posledica je izmena zakona iz 2020. godine prema kojima su lokalne samouprave u obavezi da informacije o javnim nabavkama objavljuju samo na Portalu javnih nabavki a ne više i na svojim internet stranicama. Rad lokalnih skupština i veća i dalje je najmanje transparentan među organima lokalne samouprave.

“Važnost transparentnosti za prevenciju korupcije je izuzetna. S druge strane, podjednako je važno imati na umu da čak i najviši nivo transparentnosti ne garantuje da do korupcije neće doći – on samo omogućava utvrđivanje potencijalnih rizika od korupcije.

TS izražava zadovoljstvo što nacrt nove nacionalne Strategije za borbu protiv korupcije prepoznaje značaj kako transparentnosti lokalnih samouprava tako i Indeksa lokalne transparentnosti kao instrumenta kojim se ona meri. Zadovoljstvo bi bilo još veće ukoliko bi se dobre prakse koje smo identifikovali u nekim gradovima i opštinama prenele i na državni nivo, naročito kada su u pitanju podaci o trošenju budžeta i informacije o javnim nabavkama male vrednosti,“ rekao je Nemanja Nenadić, programski direktor Transparentnosti Srbija.

Poverenik za Informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Milan Marinović, koji se obratio prisutnima putem video poruke, konstatovao je da indeksi transparentnosti lokalnih samouprava iz godinu u godinu rastu, da istraživanje TS očigledno daje rezultate i da su lokalne samouprave sve transparentnije.

Posebno raduju, dodao je, sve bolji rezultati u oblasti Informatora u radu koje je više od 7.000 organa vlasti, u prvj celoj kalendarskoj godini primene novog jedinstvenog informacionog Sistema informatora, objavilo na sajtu Poverenika, čime su informacije o njihovom radu postale dostupnije i transparentnije svima.

Nihat Biševac, gradonačelnik Novog Pazara, drugu godinu za redom prvoplasirane lokalne samouprave, ocenio je da, uprkos kontinuitetu u rezultatima, i dalje ima prostora za poboljšanje. “Uz povećanje transparentnosti stičemo poverenje građana i želimo da i oni učestvuju u donošenju odluka, pre svega kada je donošenje budžeta i način trošenja njihovog novca u pitanju.”

Ljiljana Tica, zamenica gradonačelnika Sombora koji je treći put zaredom na drugoj poziciji, rekla je da su ona i njeni saradnici “uvideli koliko transparentnost u njihovom radu znači građanima, pogotovo kada je budžet u pitanju”. U donošenje odluka o tome na šta će se budžet trošiti, osim javnih rasprava, uključili su sada i učenike kao i mesne zajednice, koji imaju mogućnost da direktno glasaju kako je najbolje potrošiti njima namenjen novac”.

Prvi put član “velike LTI trojke”, i to sa najboljim rezultatima u nekim oblastima – Veliko Gradište, samouprava je u kojoj, po rečima predsednika opštine Dragana Milića, motiv zaposlenih nije bilo samo takmičenje već želja da sa građanima uspostave saradnju, takođe pre svega kada je budžet u pitanju. “Cilj nam je da nema zida između nas i građana, ne doživljavamo sebe kao vlast već kao radnike za dobrobit građana, i transparentnost je za nas mehanizam da drugi vide način na koji radimo”.

Pogledajte snimak predstavljanja na [YT kanalu TS](#).

Mediji

Šta se može očekivati od Vučića u kampanji, sada kada više nije na čelu SNS

N1, Predrag Popović, 29. oktobra 2023.

Iako izbori još nisu zvanično raspisani, a samim tim ni počele predizborne aktivnosti, jasno je da je vladajuća Srpska napredna stranka (SNS) uveliko u kampanji. Medijski najeksponiraniji član SNS je, kako se i očekivalo, Aleksandar Vučić, piše [N1](#).

Prema rečima Zlatka Minića iz organizacije Transparentnost Srbija, ovakavo ponašanje je nazvao predkampanjskim aktivnostima, a da se SNS, a pre svega predsednik Aleksandar Vučić nalazi u nekoj vrsti kampanje gotovo neprekidno od 2014. godine.

„Stalno se dešavaju neke promotivne aktivnosti koje nisu nužne, a jedini cilj je da se pojave u medijima. Sad je specifično da samo Vučić koji je simbol SNS zna kad će biti izbori. I on je [krenuo lično u kampanju](#) kao i ceo partijski mehanizam. To se ne registruje kao funkcionerska kampanja jer izbori nisu zvanično raspisani“, kaže Minić za N1.

On ističe da bez obzira što Vučić nije više predsednik stranke njega svi jasno identifikuju sa SNS. „Ne bi bilo iznenađenje i da njegovo ime bude na listama bez obzira što je formalno podneo ostavku na mesto predsednika partije i izjavio da je sada predsednik svih građana“. Minić navodi i da se Vučić kao običan član na početnoj strani sajta SNS pominje mnogo više puta nego predsednik te stranke.

Umesto medije, ograničiti funkcionere

Minić podseća na predložena rešenja koja su bila rezultat međupartijskog dijaloga iz 2020. godine, kada je kako ocenjuje, na loš način rešeno, da mediji ne mogu da izveštavaju o određenim aktivnostima funkcionera u kraćem periodu na kraju kampanje. Konkretno radi se o elektronskim medijima i funkcionerima u poslednjih 10 dana pre glasanja.

Izglasavanjem amandmana na skupštinskom Odboru za kulturu i informisanje, a po preporukama ODIHR-a, [taj rok je sada 30 dana](#). To podrazumeva da 30 dana pre dana određenog za glasanje, mediji ne mogu da izveštavaju o zvaničnim javnim skupovima na kojima se otvaraju infrastrukturni projekti ili počinje rad na infrastrukturnim projektima.

„To se odnosi samo na one koji su direktni kandidati poput poslanika, dok o ostalima mogu. Mogu o svima koji nisu na listi kao što je ovom slučaju Vučić“.

Minić kaže da se na prošlim izborima SNS trudio da napravi balans sa funkcionerskom kampanjom, kako bi prikazao da je to navodno regulisano. „Vučić je tada silno krenuo u funkcionersku kampanju, ali je u poslednjih 10-12 dana prilično smanjio intenzitet. Međutim, tada je intenzivirano plaćeno oglašavanje SNS i snažno pojačano njegovo gostovanje po medijima“.

Kao bolje rešenje Minić ne vidi zabranu medijima, već naprotiv potrebno je ograničiti aktivnosti političara u tom periodu, što je bio i deo preporuka OEBS-a u 2022. godini. „Da u tom periodu nema vanrednih socijalnih davanja, oprosta dugova. Ovo što sada gledamo, penzionerima po 20 hiljada dinara neposredno pred izbore ili reprogram i otpis dela duga Infostanu u Beogradu su pravi primeri kako ne treba. Pri tome, otpisivanjem dugova neplatišima prave budalama sve one koji redovno plaćaju“, poručuje Minić.

Promo aktivnosti

Funkcionerskom kampanjom se označavaju aktivnosti javnih funkcionera u predizbornom periodu, koje se prikazuju kao njihov „redovan rad“, a suštinski su deo političke promocije. Mediji o ovim aktivnostima izveštavaju u informativnom programu, van blokova koji se odnose na predstavljanje stranaka.

Na taj način partije sa kojima birači identifikuju funkcionere dobijaju dodatnu promociju i u kvantitativnom i kvalitativnom smislu – izveštaji o „funkcionerskoj kampanji“ se plasiraju u kontekstu „objektivnog izveštavanja“, a gledanost informativnog programa je daleko veća nego gledanost predizbornih promotivnih blokova.

Primeri za to su obilasci pogona koji rade, škola, ustanova, odlasci da se nešto donira što je moglo da se obavi bez funkcionera, da se od male interne svečanosti pravi javni događaj ili da se umesto nekog ko je nadležan pošalje ministra ili predsednik.

„Kod nas se dešavalo se da se čeka puštanje u rad deonice nekog puta dok se funkcioner ne vrati sa odmora da bi prisustvovao otvaranju. U pitanju je novac svih građana i redovan posao za koji su ti ljudi plaćeni“, kaže Minić za N1.

O štetnosti funkcionerskih kampanja

Transparentnost Srbije je godinama posvećena praćenju predizbornih kampanja i pravilima koja bi obezbedila ravnopravno učešće svih partija i pojedinaca.

S tim u vezi napisali su analizu „[Funkcionerska kampanja kao vid zloupotrebe javnih resursa](#)“, kao i „[Funkcionerska kampanja u Nacrtu zakona o sprečavanju korupcije](#)“.